

SEPTEMBER 2021

Beste leden van onze Historische Kring,
Het coronavirus blijft nog steeds de gemoederen bezighouden. Waar eerst sprake was van behoorlijk ver doorgevoerde versoepelingen, is het virus, met name onder jongeren, weer bezig aan een opmars. De beperkende maatregelen worden door de overheid weer aangescherpt. Het feit dat steeds meer mensen een tweede vaccinatie achter de rug hebben, blijkt een belangrijk wapen in de strijd tegen dit virus en haar varianten. De nodige voorzichtigheid en alertheid blijft nog steeds zeer belangrijk.

Er is door de HKWB de afgelopen periode gezocht naar passende oplossingen om u toch op de hoogte te houden van vele historische wetenswaardigheden. De digitale nieuwsbrief, zo bleek uit de reacties, is een succes. Ook van de mogelijkheid om op digitale wijze een online-lezing bij te wonen, werd door velen gebruik gemaakt.

Inmiddels zijn we weer toe aan het plannen van fysieke bijeenkomsten. Het najaar programma is inmiddels klaar.

Waar de geplande excursie naar fort Vuren eerder werd afgelast, staat deze inmiddels opnieuw op het programma. Deze middagexcursie, voor leden gratis, is in het Sky of Hope WO2 & Vliegeniersmuseum in fort Vuren en vindt plaats op donderdag 16 september 2021. Wij willen daarmee alsnog 75 jaar bevrijding herdenken (2020). Het programma van deze excursie en de wijze van opgave, wordt verderop in deze nieuwsbrief vermeld.

Uiteraard zijn er naast deze middagexcursie ook weer een aantal veelbelovende en naar wij denken interessante lezingen gepland. Wij hopen van ganser harte dat u daarbij fysiek aanwezig kunt zijn.

Dinsdag 5 oktober: "Kinderarbeid in de Tielerwaard" door Cor Smit

Woensdag 3 november: "De Weeshuishof van Zaltbommel" door Ton van Balken

Dinsdag 7 december: "Stille wateren, diepe gronden" door Ferdinand van Hemmen.

Voor het bijwonen van de lezingen wordt u dringend verzocht om u vooraf aan te melden. Meer informatie over deze lezingen vindt u in deze nieuwsbrief en op onze website.

Let wel: Wij moeten nog steeds een voorbehoud maken. Het kan zijn dat richtlijnen en maatregelen omtrent corona opnieuw worden gewijzigd dan wel aangescherpt en dan zullen er alsnog aanpassingen plaatsvinden. U wordt hier dan tijdig van op de hoogte gesteld.

"Mededelingen": ditmaal is er opnieuw een extra dik nummer van ons tijdschrift "Mededelingen". Wij hopen ook hier dat wij al onze leden daar een plezier mee doen, in deze nog steeds moeilijke coronatijden.

Verder kunnen wij melden dat wij samen met de gemeente en andere historische verenigingen in West-Betuwe bezig zijn om een uniforme historische Canon van onze gemeente te ontwikkelen.

Op de aanstaande Open Monumentendag zal onze vereniging aanwezig zijn in de molen van Beesd.

Tot slot melden wij u dat het bestuur versterkt is met twee nieuwe aspirant-bestuursleden! Zij stellen zich verderop in deze nieuwsbrief aan u voor. In de eerstkomende ALV vragen wij dan aan onze leden om dit bestuurslidmaatschap te bekrachtigen.

Namens het bestuur van de Historische Kring West-Betuwe: Vic Asselberghs en Ferd de Waal

Reservelid kascommissie

Via de digitale nieuwsbrief hebben we een oproep gedaan om plaats te nemen als reservelid in de kascommissie. Gelukkig heeft Dhr. E. Walles zich aangemeld en is ook deze functie weer ingevuld. Hartelijk dank daarvoor.

Hulpvraag voor materiaal en inzet voor het COOP verzamelalbum in Waardenburg

Eén van de projecten waar onze kring aan werkt, is het samenstellen van een historisch verzamelalbum dat begin volgend jaar door de COOP in Waardenburg zal worden verspreid.

Van onze kring wordt verwacht dat wij de afbeeldingen en de teksten bij de afbeeldingen aanleveren. Gijsbert Hopman en Nelis van Ooijen werken aan dit project. Ze hebben al een aantal afbeeldingen verzameld, maar er zijn nog vele foto's en ansichtkaarten die ze nog niet gevonden hebben en daarvoor hebben ze u nodig. Heeft u afbeeldingen van Waardenburg of Neerijnen of kent u iemand die deze afbeeldingen heeft en deze met Gijsbert en Nelis wil delen, geef het dan aan ons door. Wij zijn daar erg mee geholpen.

Daarnaast zoeken we één of twee mensen die de historie van Waardenburg en Neerijnen kennen en ons kunnen helpen met het plaatsen van de juiste teksten bij de afbeeldingen.

U kunt contact met ons opnemen via het volgende mailadres: info@hkwb.nl.

Kadaster Archiefviewer

Vanaf woensdag 6 september a.s. kunt u gebruik maken van de in de kringbibliotheek beschikbare aansluiting op de kadasterviewer. De kadasterviewer is interessant als u historisch onderzoek doet en gegevens zoekt in de kadastrale archieven. U kunt met de kadasterviewer terugkijken tot 1832. U kunt u de geschiedenis van een bepaald perceel volgen vanaf 1832, het begin van het kadaster, tot in ieder geval de jaren tachtig van de vorige eeuw. Wat kunt u zoal vinden? Uiteraard gegevens over de opvolgende eigenaren van een bepaald perceel. Verder vindt u kaartmateriaal: bij iedere wijziging van een perceel werd er een zogenaamde 'hulpkaart' gemaakt. U ziet de precieze ligging van het perceel, met de plattegrond van eventueel daarop aanwezige gebouwen. Vaak zijn ook 'veldwerk'-kaartjes aanwezig, met daarop precieze meetgegevens. De Archiefviewer geeft toegang tot informatie van geheel Nederland.

U kunt de volgende informatie inzien:

- registers 71: hulpregisters met vervallen en nieuwe kadastrale perceelnummers van voor de automatisering, met verwijzingen naar kadastrale leggers;
- kadastrale leggers: registers waarin per kadastrale gemeente de eigendomssituatie is beschreven;
- hulpkaarten: kaarten op schaal met de begrenzing van nieuw gevormde kadastrale percelen;
- veldwerken: door landmeters ter plaatse gemaakte schetsen met meetgegevens.

NB: bij het Regionaal Archief Zuid-Utrecht is een handleiding voor de kadasterviewer beschikbaar:

<https://www.razu.nl/wp-content/uploads/2021/01/Kadasterviewer-handleiding.pdf>.

Najaarsprogramma

Na de online-lezingen van afgelopen voorjaar zijn we toe aan het plannen van weer fysieke bijeenkomsten. Het najaarsprogramma is klaar. Noteert u alvast de data in uw agenda?

Mocht vanwege de Corona-maatregelen opnieuw iets niet door kunnen gaan, dan stellen we u tijdig op de hoogte.

Middagexcursie naar het Sky of Hope WO2 & Vliegeniersmuseum

Donderdag 16 september 2021

Locatie: Fort Vuren, Waaldijk 29 te Vuren

Wij nodigen u graag uit voor de jaarlijkse middagexcursie. Deze excursie kon vorig jaar wegens Corona niet doorgaan. We gaan het Vliegeniersmuseum in Fort Vuren bezoeken en willen 75 jaar bevrijding van vorig jaar op deze manier alsnog herdenken. Aangezien operatie Market Garden op 17 en 18 september was, is dit een mooie aanzet voor een bezoek aan de Ginkelse Heide in het weekend erop volgend. Er zijn voldoende mensen aanwezig die ons alles kunnen vertellen over hetgeen we te zien krijgen.

PROGRAMMA:

13.15 uur: verzamelen op parkeerplaats Fort Vuren

13.30 uur: ontvangst / film

14.15 uur: museum bekijken

Daarna in de Fortwachterij koffie /thee met wat lekkers.

De excursie is gratis voor leden (u moet u wel opgeven). In verband met de ruimte en de dan geldende Corona-maatregelen is er een beperkt aantal plaatsen beschikbaar! Als er genoeg plaats is kunnen ook niet-leden deelnemen. Zij betalen € 7,50 voor film, rondleiding en koffie. Na aanmelding krijgt u een bevestiging van deelname. Na deze bevestiging dient u het geld over te maken op NL41 RAB0 313 1188 09 t.n.v. Historische Kring West-Betuwe in Geldermalsen o.v.v. excursie Fort Vuren.

Aanmelden voor deze excursie kan vanaf nu via ledenadministratie@hkwb.nl of u belt naar Karine van Drunen tel. 0345-473596, uiterlijk **vóór 1 september a.s.**

Foto Gert de Kruijff

Kinderarbeid in de Tielerwaard door Cor Smit

Dinsdag 5 oktober 2021 om 19.30 uur.

Locatie: Bibliotheek Rivierenland, te vinden in de Pluk, Rijksstraatweg 64 in Geldermalsen

Kinderarbeid is een verschijnsel dat we – in Nederland – verbinden met negentiende-eeuwse fabrieken, meestal in stedelijk gebied. Maar ook buiten de stad werkten kinderen en echt niet alleen in fabrieken. Ze hebben dat trouwens nog heel lang gedaan, en vaak helpen boerenkinderen nog steeds een handje mee. Meestal werd dat geen kinderarbeid genoemd, omdat het werk op het land als minder schadelijk werd gezien dan dat in de fabriek. De kinderen leverden echter wel een bijdrage aan het gezinsinkomen en het werk dat ze deden, bepaalde mede hun kindertijd. De historicus Cor Smit – hij promoveerde zelf in 2014 op kinderarbeid in de Leidse industrie – wil deze geschiedenis aan de vergetelheid onttrekken. Deze lezing wordt georganiseerd in samenwerking met Bibliotheek Rivierenland.

Kosten: gratis voor leden van de HKWB, Niet-leden: 5,-

U kunt zich online aanmelden via de bibliotheek Rivierenland knop. Daarbij geeft u aan of u wel/niet lid bent van de HKWB. Dat kan vanaf 17 september. Mocht dit niet lukken, belt u dan naar Karine van Druenen 0345-473596.

In de Tielerwaard was natuurlijk wel industrie, vooral van een soort die berucht was om de kinderarbeid: de steenfabrieken. Ondanks het Kinderwetje van Van Houten (1874) deden hier talloze kinderen tot ca. 1900 zwaar werk. Het was seizoensarbeid, vaak in gezinsverband uitgevoerd. Grootschalig seizoenswerk voor kinderen was in de land- en tuinbouw evenzeer gebruikelijk, namelijk bij de oogst. Dat gebeurde zelfs tot ver na de Tweede Wereldoorlog. De onderwijswetgeving hield daar rekening mee! Daarnaast waren er op de boerderijen en tuinderijen altijd wel kleinere en grotere werkzaamheden te verrichten, zowel voor jongens en meisjes. Het kon zowel bij de oogst als bij alledaagse klusjes, erom gaan dat kinderen meehielpen in het landbouwbedrijf van de ouders, maar het kon ook gaan om pure loonarbeid, waarmee het inkomen van landarbeiders werd aangevuld. Daarnaast werkten er kinderen mee in de winkeltjes of in de ambachtelijke werkplaatsjes van ouders of familie in de verschillende dorpen en stadjes. En natuurlijk hadden veel meisjes “een dienstje”. Het werk dat kinderen deden, liep uiteen, ook binnen de agrarische sector. Op de veehouderijen was ander werk te doen dan in de akkerbouw (vooral aardappels) of in de tuinderijen en boomgaarden met hun fruit. Cor Smit probeert in kort bestek een overzicht te geven van dit soort kinderarbeid, of kinderwerk, hoe je het ook wil noemen. Eerder deed hij dat voor de streek rond Leiden. Eigenlijk is er maar weinig vastgelegd of onderzocht over het werk dat kinderen in de agrarische sector deden. Smit wil graag dat daar verandering in komt en dat zijn lezing anderen stimuleert hier verder in te duiken. Ook kinderen verdienen een plek in onze geschiedenis.

De Weeshuishof van Zaltbommel door Ton van Balken

Woensdag 3 november 2021 om 19.30 uur

Locatie Het Klokhuis, Jeugdlaan 2 de Beesd

Dhr. Ton van Balken is vele jaren directeur geweest op de St.-Antoniusschool te Beesd en daarna wethouder van de gemeente Zaltbommel. Nu hij met pensioen is, heeft hij onderzoek verricht naar de historie van een deel van de stad Zaltbommel. In het westen van de historische stad stond het Maria Magdalenaklooster, dat na de reformatie werd ingericht als weeshuis. Toen in de 15e eeuw de pest heerste werden de zieken buiten de stad gehouden, maar uiteindelijk werd er voor hen toch binnen de stadsmuren nabij het klooster een 'pesthuis' gebouwd. Het is bijzonder wat er op deze locatie in de loop der eeuwen allemaal gebeurd is. Zo oefenden hier de kruisboogschietsters van het St.-Jorisgilde en werd er in de 18e eeuw een grote paardenstal gebouwd voor de paarden van de in garnizoen gelegen cavaleristen. In het verlaten weeshuis werd een heuse oliemolen gebouwd, die olie leverde voor de straatlantaarns in Bommel. Ton heeft onlangs een fraai boek geschreven over de geschiedenis van deze locatie: "Op en rond de Weeshuishof".

Wie werkt mee aan een Canon voor West Betuwe?

Op verzoek van de gemeente is een werkgroep vanuit de West Betuwse historische verenigingen aan het werk gegaan om een Canon van West Betuwe samen te stellen. Deze Canon bestaat uit circa 50 verhalen met afbeeldingen en/of foto's van bijzondere gebeurtenissen en onderwerpen die tezamen een beeld geven van de West Betuwse geschiedenis en cultuur. Een belangrijk uitgangspunt voor de werkgroep is om vanuit alle 26 dorpen en stadjes verhalen in de Canon op te nemen. De werkgroep is dan ook op zoek naar mensen uit alle kernen die op de één of andere manier willen bijdragen aan de West Betuwse Canon. Dat kan door onderwerpen, verhalen, foto's en andere afbeeldingen aan te dragen. Maar ook door aan de hand van verhalen en bronnen aan één of meerdere verhalen mee te schrijven. Dus, weet u veel over de verre en/of nabije geschiedenis van uw woonplaats? En wilt u die kennis delen? Laat het de werkgroep weten via info@canonwestbetuwe.nl dan wordt er contact met u opgenomen.

Wilt u meer weten over Canons? Kijk dan eens op <https://www.canonvannederland.nl/>

Stille wateren, diepe gronden door Ferdinand van Hemmen

Dinsdag 7 december 2021 om 19.30 uur

Locatie: Het Stroomhuis, Van Pallandtweg 1 in Neerijnen

Lezing over de wielen in West-Betuwe; littekens van een strijd die nog lang niet is beslist. Ooit waren het onheilsoorden waar het water dijken wegvaagde, zodat overstromingen ontstonden en mensen moesten vluchten naar de zolders en daken van hun huizen. Maar vandaag de dag zijn het paradijselijke oorden, soms nog verrassend rijk aan natuur. De West-Betuwe kent nog vele tientallen van deze littekens van riviergeweld. Ze zijn zelfs beroemd geworden in de streek dankzij het eye-openende boek hierover van oud-journalist Aad Nekeman.

Wielen vormen herinneringslandschappen van de strijd tegen het water. Een strijd die al eeuwenlang gaande is en die weer hoogst actueel is door de klimaatverandering. De wielen hebben twee kanten: ze vormen een symbool van bruto riviergeweld en diepe wanhoop. Maar in samenhang met hun welvarende omgeving zijn ze ook een zinnebeeld van wonderbaarlijk herstel en menselijke veerkracht. Het zijn dan ook plekken bij uitstek om stil te staan bij de hoogte- en dieptepunten van het wonen – het dynamische leven - in de rivierendelta.

Op dinsdag 7 december legt landschapshistoricus Ferdinand van Hemmen uit wat die stille wateren zo bijzonder maakt. Centraal staan hierbij de ins en outs van de wielen langs de rivier- en binnendijken van de West-Betuwe. Ferdinand leert ons hierbij hoe we naar het landschap van een wiel moeten kijken en welke wieltypen we kunnen onderscheiden. Ook gaat hij in op de huidige betekenis van de wielen, hoe ze kunnen bijdragen aan bewustzijn over delta en klimaat en welke kansen er zijn om ze te laten stralen in het West-Betuwse landschap.

Nieuws van het Regionaal Archief Rivierenland

Studiezaal weer open

Onze studiezaal is, sinds 25 mei, weer geopend voor publiek. We raden je aan om vooraf telefonisch een afspraak maken. Het is verstandig om vóór je bezoek de actuele stand van zaken te raadplegen op onze website : www.regionaalarchiefrivierenland.nl/plan-je-bezoek

Vanaf 7 juli : vernieuwde website RAR online

Vanaf 7 juli is de vormgeving en zoekfunctie van de website van het RAR gewijzigd. Doel van de vernieuwde website is een overzichtelijkere presentatie van zoekresultaten. Zodat je sneller zoekt en meer vindt. Wij zijn benieuwd naar de reacties. Daarom krijgt iedere gebruiker na afloop van zijn eerste bezoek aan de vernieuwde website een 'pop-upje' te zien met het verzoek feed back te geven. Alvast bedankt voor het invullen!

Scanning on Demand voor particulieren op stoom

De pilot Digitalisering op Verzoek is weer opgestart. Naast de bouwdoSSIers kunnen nu ook weer andere stukken aangevraagd worden. Lees eerst goed wat de (on)mogelijkheden zijn! Zie onze website: <https://regionaalarchiefrivierenland.nl/proef-digitaliseren-op-verzoek>. We doen er alles aan om verzoeken binnen 2 weken te verwerken. Gemiddeld worden 50 tot 80 verzoeken per week afgehandeld.

Militieregisters worden gedigitaliseerd

Het RAR is van plan om van alle (voormalige) gemeenten in het werkgebied, de inschrijvingsregisters van de nationale militie te digitaliseren uit de periode 1815 (ingang eerste militiewet) tot 1861.

De registers vormen een mooie bron voor wie familieonderzoek doet: alle mannen uit een gemeente moesten zich op 19 of 20-jarige leeftijd laten inschrijven in deze registers, om vervolgens in- of uitgeloot te worden voor de Nationale Militie. In de registers zijn onder andere lichaamslengte, een beschrijving van het uiterlijk en eventuele gebreken (handicaps, littekens) terug te vinden. Soms stond er ook bij geschreven in welk legeronderdeel de persoon was ingedeeld en of er sprake was van vrijstelling.

Mooi is dat de vroegste militieregisters ook gegevens bevatten van mannen waarvan geen geboorte akte is, aangezien de aktes van Burgerlijke Stand pas vanaf 1811 beginnen.

Niet van alle gemeentes zijn de militieregisters bewaard gebleven. Van zo'n 15 voormalige gemeenten zijn deze verloren gegaan door oorlogsgeweld of nalatigheid. De overgebleven inschrijvingsregisters worden gecontroleerd op schade, waar nodig herverpakt en opnieuw geïnventariseerd als dit de lees- en vindbaarheid bevordert. We verwachten dat het project in het najaar van 2021 af is.

Educatieproject 'De Verzamelvrouw' voor 400 kleuters uit West Betuwe

In de maanden mei en juni heeft het RAR in samenwerking met de cultuurcoach West Betuwe een speciaal educatie-project gedaan voor de onderbouw van basisscholen uit de gemeente West Betuwe. Een bezoekles aan het RAR was de kern van het programma. Leerlingen luisterden naar een verhaal over 'De Verzamelvrouw' en maakten met allerlei 'archiefvoorwerpen' bijpassende geluiden. Daarna zochten ze naar de plaaggeesten die zich in het archief hadden verstopt. Zoals een muis, waterdruppel en vlam. Ook bekeken ze aangetast papier. De meeste indruk maakte wel het zilversijde! Zo'n klein glibberig beestje gaat dwars door een boek heen!

Even voorstellen Gijsbert Hopman

Mijn naam is Gijsbert Hopman. Ik ben in 1973 geboren in Zeist. Een mooie plaats midden in de bossen. Vanaf 1995 woon ik in Geldermalsen. Vanwege mijn eerste baan in het basisonderwijs ben ik hierheen verhuisd. Samen met mijn vrouw en kinderen wonen we hier met veel plezier. We genieten van onze mooie Betuwe. We hebben 5 kinderen, waarvan de oudste 2 inmiddels getrouwd zijn. Nadat ik 13 jaar in het basisonderwijs gewerkt had, heb ik de overstap gemaakt naar het bedrijfsleven. Nu werk ik al weer 13 jaar bij Bever Automatisering B.V. in Dodewaard. Eerst in de buitendienst, nu als senior helpdeskmedewerker.

Mijn liefde voor geschiedenis is begonnen in groep 7 op de basisschool. De meester kon zulke mooie verhalen vertellen. Dat boeide me enorm. Op de HAVO heb ik geschiedenis in mijn examenpakket gehad. Op de PABO kreeg je de 4 zaakvakken. 1 van de 4 moest je kiezen waarin je jezelf extra wilde verdiepen. Die keus was voor mij niet moeilijk. Het werd geschiedenis. Ook als leerkracht vond ik het één van de leukste vakken om te geven.

In mijn vrije tijd lees ik graag boeken over geschiedenis en kerkgeschiedenis.

Een aantal jaar geleden zag ik een aankondiging van een lezing voor de HKWB in de krant staan. Toen ben ik eens gaan luisteren en daarna gelijk lid geworden. Ruim 2 jaar geleden ben ik n.a.v. een oproep in de nieuwsbrief vrijwilliger geworden.

In het voorjaar stond er een oproep voor secretaris in de nieuwsbrief. Hierop heb ik gereageerd en ben inmiddels daarvoor door het bestuur aangesteld. De komende jaren hoop ik me voor de vereniging als secretaris in te zetten. De eerste 2 maanden zitten er alweer op. Het was afwisselend werk. Notuleren en de vergadering voorbereiden zijn standaard taken van een secretaris. Maar ook leuke contacten met mensen die bellen of mailen met een vraag. Het is mooi om dan de vraag te beantwoorden of de vraagsteller in contact te brengen met een (bestuurs-)lid van de vereniging die de vraag kan beantwoorden of een adres weet aan te reiken waar informatie te vinden is. En het mooiste is dan voor de HKWB als de vraagsteller die geen lid was, nu lid wordt.

Ik hoop dat we elkaar op lezingen en vergaderingen snel weer kunnen ontmoeten.

Gijsbert Hopman

Mag ik me even voorstellen

Ik ben Jos Witjes en ik ben sinds kort toegetreden tot het bestuur van de Kring. Ik ben sinds 2018 redactielid van de Mededelingen. In het bestuur wil ik me vooral gaan richten op het werven van meer leden, hetgeen onontbeerlijk is voor een bloeiende en gezonde Kring.

Publiciteit en huis-aan-huisfolders zijn daar de middelen voor. Ook de inzet van onze leden is cruciaal. Ik hoop dat ik op u mag rekenen!

Jos Witjes

De kringbibliotheek

Vanaf **woensdag 6 september a.s.** kunt u op woensdagmiddagen van 14.00 tot 16.30 uur onze kringbibliotheek weer bezoeken.

Achter de schermen is hard gewerkt aan het overzichtelijker presenteren van de collectie. De boeken staan nu gesorteerd per dorp, stad, landstreek en provincie. Ook zijn alle boeken die meerdere keren voorkwamen of niets met historie van doen hadden, verwijderd uit de bibliotheek. Deze boeken worden voor een leuke prijs aan de leden te koop aangeboden.

Wilt u meer weten over onze bibliotheek, ga dan naar <https://www.hkwb.nl/algemeen/bibliotheek/>

Cadeaulidmaatschap

Wilt u familie, vrienden of kennissen graag laten kennismaken met de activiteiten van de Historische Kring West-Betuwe? Geef dan een lidmaatschap cadeau.

Voor slechts € 10,- kunnen ze een jaar lang kennis maken met de Kring en ontvangen ze 3 uitgaven van het tijdschrift "Mededelingen".

Ga naar de website en download de cadeaubon.

